

DATOS IDENTIFICATIVOS

Dereito penal e procesual de menores

Materia	Dereito penal e procesual de menores			
Código	003G081V01924			
Titulación	Grao en Dereito			
Descritores	Creditos ECTS	Carácter	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	2c
Lingua impartición	Castelán			
Departamento	Dereito público			
Coordinador/a	Arias Carral, Manuel			
Profesorado	Arias Carral, Manuel			
Correo-e	arias@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Nesta materia abordaranse cuestións relativas ao Dereito penal e procesual de Menores a partir do estudo promenorizado da Lei Orgánica de Responsabilidade Penal do Menor.			

Competencias

Código		Tipoloxía
CB2	Que os estudantes saiban aplicar os seus coñecementos ó seu traballo ou vocación dunha forma profesional e posúan as competencias que adoitan demostrarse por medio da elaboración e defensa de argumentos e a resolución de problemas dentro da súa área de estudo.	• saber facer
CB3	Que os estudantes teñan a capacidade de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro da súa área de estudo) para emitir xuízos que inclúan unha reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica ou ética.	• saber facer • Saber estar / ser
CG3	Ser capaz de utilizar os principios e valores constitucionais como ferramenta de traballo da interpretación do dereito e desenvolver dialéctica xurídica	• saber facer
CG4	Ser capaz de identificar problemas xurídicos e abordar a súa solución de modo interdisciplinar	• saber facer
CE71	CEI 24 - Coñecer as particularidades do dereito penal e procesual de menores	• saber
CE72	CEI 25 - Ser capaz de identificar os problemas xurídicos penais e procesuais e abordar a súa solución mediante a interpretación e aplicación crítica da LO de Responsabilidade Penal do Menor e o seu regulamento de desenvolvemento.	• saber • saber facer
CT1	Capacidade de análise e síntese para a elaboración e defensa de argumentos, así como, organización, planificación e utilización do tempo ante situacións de presión.	• saber facer
CT3	Capacidade para a toma de decisións de forma autónoma e independente de liderado e capacidade para o traballo cooperativo en equipo, como habilidades nas relacións interpersoais que favorezan a eficacia interpersoal.	• saber facer • Saber estar / ser
CT5	Ser capaz de resolver problemas e interpretar datos derivados da realidade en relación co seu significado e relacionalos coas distintas ramas do ordenamento xurídico.	• saber facer

Resultados de aprendizaxe

Resultados de aprendizaxe	Competencias
Coñecemento das particularidades do Dereito penal de menores.	CB2 CB3 CG3 CG4 CE71 CE72 CT1 CT3 CT5

O coñecemento por parte do estudante das especialidades do proceso penal de menores e a súa aplicación práctica.

CB2
CB3
CG3
CG4
CE71
CE72
CT1
CT3
CT5

Contidos

Tema

1. ORIXE E EVOLUCIÓN DO DEREITO PENAL DE MENORES	1.1. Concepto e evolución 1.1.1. Dereito penal e Dereito penal do menor 1.1.2. Modelos de xustiza xuvenil 1.1.3. Concepto de menor e criterios para a súa determinación 1.1.4. Consideracións criminolóxicas sobre mozas e menores no ámbito da delincuencia 1.1.4.1. Tipoloxía da delincuencia 1.1.4.2. Análise estatística e valoración 1.1.4.3. Valoración da percepción social da delincuencia xuvenil 1.2. O Dereito penal de menores no plano internacional 1.3. Orixe e evolución do Dereito penal de menores en España 1.3.1. A Lei de Tribunais Tutelares de Menores de 1948 1.3.2. Precedentes inmediatos da normativa actual: A Lei Orgánica 4/1992, de 5 de xuño (Lei Orgánica Reguladora da Competencia e Procedemento dos Xulgados de Menores) 1.3.3. A normativa sobre menores no Código Penal de 1995. 1.3.4. Lei Orgánica 5/2000 e as súas posteriores reformas.
2. PRINCIPIOS INFORMADORES E ORZAMENTOS BÁSICOS DE APLICACIÓN DA LORPM	2.1. Principios informadores da LORPM 2.1.1. Natureza penal/sancionadora-educativa 2.1.2. Vías de desjudicialización: conciliación e reparación 2.1.3. Sistema de garantías 2.1.4. Diferenciación de tramos a efectos procesuais e sancionadores 2.2. Orzamentos básicos para a aplicación da LORPM 2.2.1. Ámbito de aplicación 2.2.2. Bases da responsabilidade dos menores.
3. AS MEDIDAS E A SÚA EXECUCIÓN NA LORPM	3.1. Consecuencias xurídico-penais: as medidas 3.1.1. Clases de medidas 3.1.2. Períodos das medidas, criterios de elección e de imposición 3.1.3. Regras xerais de aplicación e duración das medidas 3.1.4. Regras especiais de aplicación e duración das medidas 3.2. Principios e competencia na execución das medidas 3.2.1. Competencia xudicial 3.2.2. Competencia administrativa 3.3. Regras (xerais) para a execución das medidas 3.3.1. Liquidación da medida e traslado do menor a un centro 3.3.2. Refundición de medidas impostas 3.3.3. Expediente persoal da persoa sometida á aplicación dunha medida 3.3.4. Informes sobre a execución 3.3.5. Quebrantamento da execución 3.3.6. Substitución das medidas 3.3.7. Presentación de recursos 3.3.8. Cumprimento da medida 3.4. Regras para a execución das medidas privativas de liberdade 3.4.1. Centros para a execución das medidas privativas de liberdade 3.4.2. Principio de resocialización 3.4.3. Dereitos dos menores internados 3.4.4. Deberes dos menores internados 3.4.5. Información e reclamación 3.4.6. Medidas de vixilancia e seguridade 3.4.7. Réxime disciplinario.
4. NÚCLEO DA DELINCUENCIA XUENIL	4.1. O acoso escolar 4.2. O fenómeno das bandas xuvenís 4.3. Os menores de idade e as novas tecnoloxías

---

5. PROCESO PENAL DE MENORES: CUESTIÓNS XERAIS E SUXEITOS INTERVINIENTES	<p>5.1. A Xustiza Restaurativa.</p> <p>5.2. Suxeitos intervinientes no proceso penal de menores.</p> <p>5.2.1. Os órganos xurisdiccionais.</p> <p>5.2.2. O Ministerio Fiscal.</p> <p>5.2.3. A Policía Xudicial.</p> <p>5.2.4. O Equipo Técnico.</p> <p>5.2.5. O menor e o letrado do menor.</p> <p>5.2.6. A vítima e o prexudicado.</p> <p>5.2.7. As Administracións Públicas.</p>
6. O EXPEDIENTE DE REFORMA	<p>6.1. Cuestións xerais.</p> <p>6.2. Recepción da notitia criminis polo Ministerio Fiscal.</p> <p>6.3. As Dilixencias Preliminares.</p> <p>6.3.1. O desistimiento do art. 18 LORPM.</p> <p>6.4. A actividade instrutora.</p> <p>6.4.1. As dilixencias de instrución.</p> <p>6.4.2. As medidas cautelares.</p> <p>6.5. A conclusión do expediente de reforma.</p> <p>6.5.1. O sobresemento do art. 19 LORPM.</p>
7. A FASE INTERMEDIA OU DE ALEGACIÓNS	<p>7.1. Cuestións xerais.</p> <p>7.2. Os escritos de alegacións. Acción civil e acción penal</p> <p>7.2.1. A conformidade do art. 32 LORPM.</p> <p>7.3. O sobresemento.</p> <p>7.4. A conclusión da fase intermedia ou de alegacións.</p>
8. A FASE DE AUDIENCIA	<p>8.1. Cuestións xerais.</p> <p>8.2. A celebración da audiencia.</p> <p>8.2.1. A conformidade do art. 36 LORPM.</p> <p>8.3. A publicidade da audiencia.</p>
9. SENTENZA, RÉXIME DE RECURSOS E EXECUCIÓN DAS MEDIDAS	<p>9.1. A sentenza.</p> <p>9.2. O réxime de recursos.</p> <p>9.3. Execución das medidas.</p> <p>9.3.1. A suspensión da execución do fallo do art. 40 LORPM.</p> <p>9.3.2. A substitución de medidas do art. 51 LORPM.</p>

Planificación docente

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Resolución de problemas de forma autónoma	18	21	39
Saídas de estudo	2	0	2
Aprendizaxe baseado en proxectos	2	0	2
Lección maxistral	26	76.5	102.5
Exame de preguntas obxectivas	1.5	0	1.5
Resolución de problemas e/ou exercicios	0.5	0	0.5
Traballo	2.5	0	2.5

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Resolución de problemas de forma autónoma	<p>Nas clases prácticas levarán a cabo actividades de:</p> <p>a) Resolución, de maneira autónoma por cada alumno, de casos prácticos formulados polo docente relacionados cos contidos impartidos nas clases maxistrais.</p> <p>b) Actividades de Role Playing relacionadas cos contidos impartidos nas clases maxistrais.</p>
Saídas de estudo	A decisión do docente, realizaranse, ao longo do cuadrimestre, visitas o Xulgado de Menores, ao Centro de Menores e ao Centro Penal.
Aprendizaxe baseado en proxectos	Nas clases prácticas, os alumnos haberán de expor ante o docente os resultados do proxecto elaborado por grupos.
Lección maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teórica.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Resolución de problemas de forma autónoma	A atención personalizada aos alumnos prestarase polos docentes nos horarios de titorías fixados polo centro e durante o desenvolvemento das clases prácticas.
Lección maxistral	A atención personalizada aos alumnos prestarase polos docentes nos horarios de titorías fixados polo centro.

Saídas de estudo	A atención personalizada aos alumnos prestarase polos docentes nos horarios de titorías fixados polo centro.
Aprendizaxe baseado en proxectos	A atención personalizada aos alumnos prestarase polos docentes nos horarios de titorías fixados polo centro e durante o desenvolvemento das clases prácticas.

Avaliación			
	Descrición	Cualificación	Competencias Avaliadas
Exame de preguntas obxectivas	No sistema de avaliación continua levarán a cabo dous probas tipo test de contido teórico. A primeira proba referirase aos temas 1 a 4 e a segunda aos temas 5 a 9. Cada proba realizarase na data fixada polo profesor. A nota media de ambas as probas constituirá o 50% da cualificación final. No sistema de avaliación final realizarase unha proba tipo test de contido teórico que constituirá o 50% da cualificación final e que se realizará na data e hora aprobada pola Xunta de Facultade. Resultados de aprendizaxe: Coñecemento das particularidades do Dereito penal de menores. O coñecemento por parte do estudante das especialidades do proceso penal de menores e a súa aplicación práctica.	50	CG3 CE71 CE72
Resolución de problemas e/ou exercicios	No sistema de avaliación continua levarán a cabo unha proba consistente na resolución dun caso práctico relacionado cos contidos das Leccións 1 a 9. A proba realizarase na data e hora aprobada pola Xunta da Facultade . A nota da devandita proba constituirá o 30% da cualificación final. No sistema de avaliación final realizarase unha proba consistente na resolución dun caso práctico relacionado cos contidos das Leccións 1 a 9 e que constituirá o 50% da cualificación final. Realizarase na data e hora aprobada pola Xunta de Facultade. Resultados de aprendizaxe: Coñecemento das particularidades do Dereito penal de menores. O coñecemento por parte do estudante das especialidades do proceso penal de menores e a súa aplicación práctica.	30	CB2 CB3 CG3 CG4 CE72 CT5
Traballo	No sistema de avaliación continua realizarase un proxecto ou traballo, en grupo e de acordo coas instrucións do profesor. Este traballo ou proxecto presentarase na data fixada polo profesor e a súa nota constituirá o 20% da cualificación final. Resultados de aprendizaxe: Coñecemento das particularidades do Dereito penal de menores. O coñecemento por parte do estudante das especialidades do proceso penal de menores e a súa aplicación práctica.	20	CB2 CB3 CG3 CG4 CT1 CT3 CT5

Outros comentarios sobre a Avaliación

O alumno terá a oportunidade de ser avaliado polo sistema de avaliación continua ou polo sistema de avaliación final.

1. CRITERIOS DE AVALIACIÓN PARA ASISTENTES 1ª EDICIÓN DE ACTAS

Que alumnos poden someterse ao sistema de avaliación continua?

Unicamente poderá someterse ao sistema de avaliación continua quen realice as dúas probas tipo test de contido teórico, a proba de resolución de caso práctico e o proxecto ou traballo en grupo e de acordo coas instrucións do profesor. Se algún alumno non se presenta a algunha das probas o traballo que se establecen para a avaliación continua, obterá unha nota de 0 en dita proba, aínda que continuará dentro da avaliación continua.

En que consistirá a avaliación polo sistema de avaliación continua?

Realizaranse as seguintes probas:

- Dous probas tipo test nas datas fixadas polo profesor. Estas probas terán un contido teórico. A nota media de ambas constituirá o 50% da cualificación final.

- Unha proba de resolución de caso práctico na data e hora aprobada pola Xunta da Facultade. A nota desta proba constituirá o 30% da cualificación final.

- A realización e presentación dun proxecto ou traballo en grupo e de acordo coas instrucións do profesor. O proxecto ou traballo presentarase na data fixada polo profesor. A nota desta actividade constituirá o 20% da cualificación final.

Para superar a materia polo sistema de avaliación continua, será necesario obter unha cualificación mínima de 5 puntos sobre 10 nas dúas probas teóricas, na proba de resolución de caso práctico e no proxecto ou traballo en grupo.

2. CRITERIOS DE AVALIACIÓN PARA **NON ASISTENTES 1ª EDICIÓN DE ACTAS**

Que alumnos poden someterse ao sistema de avaliación final?

Poden someterse ao sistema de avaliación final os alumnos que non se presentaron á totalidade das probas previstas para o sistema de avaliación continua.

En que consistirá a avaliación polo sistema de avaliación final?

Realizaranse as seguintes probas:

- Unha proba tipo test na data e hora aprobada pola Xunta de Facultade. Esta proba terá un contido teórico e a nota obtida na mesma constituirá o 50% da cualificación final.

- Unha proba de resolución de caso práctico na data e hora aprobada pola Xunta de Facultade. A nota desta proba constituirá o 50% da cualificación final.

Para superar a materia polo sistema de avaliación final, será necesario obter unha cualificación mínima de 5 puntos sobre 10 na proba teórica e na proba de resolución de caso práctico .

3. CRITERIOS DE AVALIACIÓN PARA **2ª EDICIÓN DE ACTAS E FIN DE CARREIRA**

Realizaranse as seguintes probas:

- Unha proba tipo test na data e hora aprobada pola Xunta de Facultade. Esta proba terá un contido teórico e a nota obtida na mesma constituirá o 50% da cualificación final.

- Unha proba de resolución de caso práctico na data e hora aprobada pola Xunta de Facultade. A nota desta proba constituirá o 50% da cualificación final.

Para superar a materia polo sistema de avaliación final, será necesario obter unha cualificación mínima de 5 puntos sobre 10 na proba teórica e na proba de resolución de caso práctico

As datas e horarios das probas de avaliación das diferentes convocatorias son as especificadas no calendario de probas de avaliación aprobado pola Xunta de Facultade para o curso 2019-20.

4.- **OUTROS COMENTARIOS EN SEGUNDA OPCIÓN**

Indicáanse competencias que se avalían e resultados do aprendizaxe na avaliación para non asistentes na primeira opción e fin de carreira.

Competencias avaliadas: as mesmas que no sistema de avaliación para asistentes.

Resultados do aprendizaxe avaliados: Os mesmos que no sistema de avaliación para asistentes.

Bibliografía. Fontes de información

Bibliografía Básica

Bibliografía Complementaria

www.iustel.com,

- Pérez Machío, Ana Isabel, El tratamiento jurídico penal de los menores infractores, Tirant lo Blanch, 2007
- Martín López, M.ª Teresa, Justicia con menores. Menores infractores y menores víctimas, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, 2000
- Cuello Contreras, Joaquín, El nuevo Derecho penal de menores, Civitas, 2000
- Mora Alarcón, José Antonio, Derecho penal y procesal de menores (Doctrina, jurisprudencia y formularios), Tirant lo Blanch, 2002
- Ventas Sastre, Rosa, Estudio de la minoría de edad desde una perspectiva penal, psicológica y criminológica, Edersa, 2002
- Vázquez González, Carlos, Derecho penal juvenil europeo, Dykinson, 2005
- Vázquez González, Carlos, Delincuencia juvenil: consideraciones penales y criminológicas, Colex, 2003
- Sola Reche, Esteban/Hernández Plasencia, José U./Flores Mendoza, Fátima/García Medina, Pablo (Coords), Derecho penal y psicología del menor, Comares, 2007
- Rivero Fernández, Francisco, El interés del menor, Dykinson, 2007
- Polo Rodríguez, Javier José/Buendía, Huélamo, La nueva Ley penal del menor, Colex, 2007
- Pérez Jiménez, Fátima, Menores infractores: estudio empírico de la respuesta penal, Tirant lo Blanch, 2005
- García Pantoja, Félix (Dir.), La Ley de Responsabilidad Penal del Menor. Situación actual, Consejo General del Poder Judicial, 2006
- Ornosa Fernández, María Rosario, Derecho penal de menores. Comentarios a la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores y a su Reglamento aprobado por Real Decreto 1774/2004, de 30 de ju, Bosch, 2007
- Martín Cruz, Andrés/Romeo Casabona, Carlos María, Los fundamentos de la capacidad de culpabilidad penal por razón de la edad, Comares, 2004
- López López, José Ramón/López Soler, Concepción, Conducta antisocial y delictiva en la adolescencia, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Murcia, 2008
- López López, Alberto Manuel, La Ley penal del menor y el reglamento para su aplicación: comentarios, concordancias y jurisprudencia, Comares, 2007
- Landrove Díaz, Gerardo, Introducción al Derecho penal de menores, Tirant lo Blanch, 2007
- Landrove Díaz, Gerardo, Derecho Penal de menores, Tirant lo Blanch, 2001
- Jorge Barreiro, Agustín/Feijoo Sánchez, Bernardo, Nuevo Derecho penal juvenil: una perspectiva interdisciplinar: ¿qué hacer con los menores delincuentes?, Atelier, 2008
- Iglesias Machado, Salvador, Consideraciones de política criminal: globalización, violencia juvenil y actuación de los poderes públicos, Dykinson, 2006
- Higuera Guimerá, Juan Felipe, Derecho penal juvenil, Bosch, 2003
- Herrero Herrero, César, Delincuencia de menores. Tratamiento criminológico y jurídico, Dykinson, 2005
- González-Cussac, J.L./Cuerda Arnau, M.ª L. (Coords.), Estudios sobre la responsabilidad penal del menor, Servicio de Publicaciones de la Universitat Jaume I, 2006
- González Cussac/Tamarit Sumalla/Gómez Colomer (Coords.), Justicia penal de menores y jóvenes (análisis sustantivo y procesal de la nueva regulación), Tirant lo Blanch, 2002
- Gómez Rivero, Carmen (Coord.), Comentarios a la Ley penal del menor (Conforme a las reformas introducidas por la LO 8/2006), Iustel, 2007
- García Pérez, Octavio (Dir.), La delincuencia juvenil ante los Juzgados de Menores, Tirant lo Blanch, 2008
- Dolz Lago, Manuel Jesús, Comentarios a la Legislación Penal de Menores: incorpora las últimas reformas legales de la LO 8/2006, Tirant lo Blanch, 2007
- Cruz Márquez, Beatriz, La medida de internamiento y sus alternativas en el Derecho penal juvenil, Dykinson, 2008
- Díaz-Maroto y Villarejo, Julio (Dir.), Comentarios a la Ley reguladora de la responsabilidad penal de los menores, Thomson-Civitas, 2008
- Cruz Márquez, Beatriz, Educación y prevención general en el Derecho penal de menores, Marcial Pons, 2006
- Cervelló Donderis, Vicenta, La medida de internamiento en el Derecho penal del menor, Tirant lo Blanch, 2009
- García Rostán Calvín, Gemma, El proceso penal de menores, Aranzadi, 2007
- González Pillado, Esther, Pceso penal de menores, Tirant lo Blanch, 2008

Recomendacións

Materias que se recomienda ter cursado previamente

- Dereito penal I/O03G081V01302
- Dereito penal II/O03G081V01402
- Dereito procesal penal/O03G081V01601

Outros comentarios

Ao longo do cuadrimestre realizaranse visitas periódicas ao Xulgado de Menores, ao Centro de Menores e ao Centro Penal.

Recoméndase aos estudantes a asistencia ás mesmas, dada a súa gran utilidade práctica.